

Izziv raznolikosti

Stili spoznavanja, učenja, mišljenja: Barica Matentič-Požarnik, Lidija Magajna, Cirila Peklaj. Nova Gorica: Educa, 1995

STILI SPOZNAVANJA

Govorimo različnih načinov pristopanja k znanju in iz njih izpeljanih stilov. Spoznavni stili temelje na tem kako ljudje sprejemamo, prenašamo, delimo uporabljamo in konstruiramo znanje.

Vprašalnik, ki ga je sestavil kanadski psiholog Rancourt, pa naj bi nam pomagal bolje razumeti svoje ravnanje in ravnanje soljudi v osebnih in poklicnih situacijah, graditi na svojih močnih področjih in izboljšati šibka področja ter ob upoštevanju individualnih razlik izboljšati skupinsko sodelovanje in komunikacijo.

Vprašalnik skuša zajeti individualne razlike v pridobivanju znanj in tudi v učenju in poučevanju.

Model je grajen na 3 osnovnih modusih (načinih) spoznavanja oz. pridobivanja znanja.

Znanje pridobljeno:

RACIONALNI - R (preko razuma)

EMPIRIČNI - E (preko čutil)

NOETIČNI - N (intuicije – vpogleda)

Iz tega avtor izpeljuje šest stilov spoznavanja, ki predstavljajo značilne kombinacije 3 modusov (kateri prevladuje, kateri je na drugem oz. tretjem mestu).

Gre za klasifikacijo osnovnih načinov, kako luščimo smisel in konstruiramo znanje iz množice informacij. Skozi »filter« svojega pristopa k spoznavanju oz. svojega spoznavnega stila človek razlikuje, izbira, vrednoti, sprejema in tudi zavrača določene informacije; iz sprejetih pa ustvarja znanje.

Način oz. spoznavni stil se po Rancourtu oblikuje v prvih 18 letih življenja, zlasti pod vplivom šolanja. Pozneje se bistveno spremeni samo še pod vplivom razvojnih kriz.

REFLEKSIJA

SESTAVNI DEL NAČRTOVANJA

Zakaj refleksija?

Kakovosten strokovni delavec ne more biti nikoli docela zadovoljen s svojim delom.

Kot razmišljujoč praktik mora nenehno kritično razmišljati o svojem poučevanju, o sebi kot o vzgojitelju ali pomočniku, o odnosu, ki ga je vzpostavil s svojimi otroci in starši. Zato čuti potrebo, da svoje delo ves čas kritično ocenjuje in vrednoti tako, da opazuje razvoj in delo svojih otrok, pa tudi svoje ravnanje.

Vzgojitelj mora biti sposoben zavedati se,

**KAJ DELA,
KAKO DELA,
ZAKAJ (tako) dela,
KAKO JE PRI TEM USPEŠEN.**

Pomen refleksije za osebni in strokovni razvoj

Na podlagi dognanj kognitivne psihologije je prvi pogoj za osebni razvoj **sposobnost samoregulacije dela in ravnanja**, za kar je potrebno nenehno **ozaveščanje razmišljanja in občutkov** ob opravljanju neke dejavnosti.

Za to pa je potrebno **poznavanje sebe in sposobnosti samokontrole ter poznavanje in nadzorovanje procesa svojega ravnanja in delovanja.**

Za kakovostno delo ne zadostuje le dobro poznavanje predšolskega področja, niti ni dovolj obvladovanje učinkovitih metod in oblik dela,

potrebno je še znanje o tem, zakaj je neka metoda boljša kakor druga, kdaj jo je priporočljivo uporabiti in kako je potrebno razmišljati o učinkih svojega delovanja in ravnanja ter jih kritično vrednotiti glede na postavljene cilje.

PROCES REFLEKSIJE

Pokriva vsaj 4 metakognitivna področja:

SAMOREFLEKSIJO

SAMOOCENO

SAMOEVALVACIJO

AKTIVNO NAČRTOVANJE NADALJNJEGA RAZVOJA.

Samorefleksija: v tem procesu se strokovni delavec zave svojih čustev in občutkov ter razmišljanja o določenem segmentu svojega pedagoškega dela.

Samooocena: v tem delu se strokovni delavec poglobi v razmislek o procesu in produktu svojega poučevanja otrok.

Samoevalvacija: ob zaključku nekega obdobja (npr. sklopa) mu služi za to, da razmisli o doseženih ciljih in o njihovi skladnosti z njegovimi pričakovanji in načrtovanji, ter da ob tem identificira svoja močna in šibka področja.

Aktivno načrtovanje: izboljšave in spremembe svojega poučevanja in ravnanja. Kako bo strokovni delavec zastavljene cilje uresničeval, da predvidi svoje ravnanje in morebitne težave, ki jih še preden nastopijo, odpravlja s pomočjo ustreznega strokovnega spopolnjevanja, konzultacij....

ELEMENTI REFLEKSIJE

1. OPAŽANJA

♣ Reakcije (odzivi otrok)

- sproščenost
- govorica telesa (neverbalna komunikacija)
- govorno izražanje (monolog, dialog, zbor)
- odzivanje v prostoru (usmerjenost proti drugemu, skupina, stran od njega)
- odzivanje na dogajanje z več prizorišči
- jok
- agresija
-

♣ Akcije (dejavnosti otrok)

- telovadijo
- pojejo
- rišejo
- manipulirajo
- gradijo
- razvrščajo
- uporabljajo orodje

2. SAMOREFLEKSIJA

♣ Lastne akcije (ravnanje, vedenje, občutki, čustva strokovnih delavk)

- priprava
- vključevanje
- dojetanje
-

♣ Lastne reakcije strokovnih delavk na akcije in odzive otrok in odraslih

- poslušanje
- razgovori
- organiziranje
-

VSEBINSKE RAVNI REFLEKSIJE

Osnovni model štirih hierarhičnih vsebinskih ravni pisanja refleksije – zapisov v praksi (vsaka raven vsebuje prejšnjo in se vklaplja v naslednjo):

- ♠ Raven poročanja
- ♠ Raven interpretacije
- ♠ Raven refleksije
- ♠ Raven integracije osebnega in strokovnega

RAVEN POROČANJA

Opisovanje dejstev in dogodkov brez osebnih mnenj, razlag in presoj. Zapis priča o tem, koliko in kako natančno je vzgojitelj spremljal dogajanje. V tej obliki zapisa gre za sosledje dogodkov, ravnanj, opazanj in ne vključuje čustvene angažiranosti pisca.

Primer: danes sem bila dokaj aktivna, vključila sem se v igro s kockami, otrokom sem pripravila vodni kotiček, v knjižnem kotičku sem otrokom prebrala pravljico, na igrišču so se otroci igrali samostojno, dva dečka sta se stepla....

RAVEN INTERPRETACIJE

Izhaja iz poročanja in jo dopolnjuje. Vzgojitelj izpostavlja svoje namene, predvideva svoje aktivnosti in aktivnosti otrok, njihovo vedenje glede na svoje zahteve, opisuje interakcijo in klimo. Ne more pa se distancirati od svojega zornega kota interpretacije.

Primer: danes sem se individualno ukvarjala s posamezniki in ugotovila, da ima nekaj otrok zelo slabo koncentracijo in da niso vztrajni. Razmišljala sem o tem, da ima pomočnica z njimi verjetno težave pri sestavljanjih.

RAVEN POSLEDIČNOSTI OZIROMA REFLEKSIJE

Zajema obe prejšnji ravni in je posledične narave. Najpomembnejša značilnost zapisa na tej ravni je samovrednotenje (avtoevalvacija) preteklih načrtovanih dejavnosti, idejah in ciljih ter njihovih hipotetičnih in dejanskih posledicah. Samovrednotenje nakazuje sposobnost refleksije. Vzgojitelj kritično razmišlja o

svojih napakah, le te navaja in komentira, se pogovarja s seboj, izpostavlja osebne in strokovne dileme, jih skuša na miselni ravni reševati in samokoregirati, presegati. Zapisi na reflektivni ravni predstavljajo skozi daljše obdobje razviden dokaz o osebni in strokovni rasti vzgojitelja.

Primer: skupine me ni več strah. Ko sem otrokom postavila jasne meje, so jih tudi fantje, ki so mi delali težave, začeli upoštevati. Vem, da bom otroke obvladala tudi na daljšem izletu k vodi. Skrbi me, če kakšen otrok ne bo dovolj pazljiv. Najbolje bi bilo, da bi vsi otroci res razumeli, da je raziskovanje ob reki lahko tudi nevarno. Pred odhodom na izlet se bom z otroki pogovorila še enkrat o nevarnostih. Če bom ocenila, da je raziskovanje tik ob reki nevarno kljub dogovoru, se bomo z otroci oddaljili od obrežja.

RAVEN INTEGRACIJE OSEBNEGA IN STROKOVNEGA – CELOSTNA RAVEN

Ta raven prejšnje tri dopolni v integrirano in celostno analizo pedagoškega dela. Vzgojitelj je na tej ravni sposoben popolne refleksije in razumevanja pedagoške stvarnosti s strokovno-kritičnega ter samokritičnega vidika. Bistvo te ravni je usmerjenost avtorja v strokovno vzročno ozadje dogajanja. V zapise vnaša svoje konflikte in dileme, povezane s prakso, pri razreševanju le-teh pa se opira na teoretična izhodišča, znanstveno podlago in mnenja strokovnjakov. Pisanje na tej ravni predpostavlja dobro poznavanje literature, veliko izkušenj z neposrednim pedagoškim delom ter sposobnost kritičnega prenosa in prepletanja strokovnega znanja s svojimi izkušnjami.

Primer: če se ozrem na pisanje dnevnika, sem presenečena nad tem, kolikokrat sem izzvala svojo iskrenost. Zakaj to počnem? Vsakokrat, ko se pripravljam na pisanje, se najprej opomnim, da moram biti v pisanju popolnoma iskrena. To ne pomeni, da imam namen lagati, toda sem le človek in če ne bi svoje motivacije stalno izzivala, vem, da bi v meni obstajala težnja k skrivanju in obrambi oz. k zanikanju nekaterih napak

Namen spoznavanja usmerjenosti refleksij in ravni refleksije je predvsem v vzgojitelju (avtorju) prebuditi samozavedanje in dvigovati raven refleksije na poti zorenja. Zlasti zadnji dve ravni sta lahko usmerjeni na različne vidike dela v oddelku.

USMERJENOST REFLEKSIJE V ODDELKU

Usmerjenost je odvisna od:

- *strokovno – teoretičnih vidikov vzgojiteljeve kompetentnosti*
- *osebne in poklicne zrelosti*
- *notranjih potreb vzgojitelja*
- *ciljev lastnega spreminjanja*
- *zunanjih zahtev*

Luden(1991) navaja štiri osnovne vrste refleksije glede na usmerjenost:

- ◆ Tehnično usmerjenost
- ◆ Personalno usmerjenost
- ◆ Problemsko usmerjenost
- ◆ Usmerjenost v kritiko

Štiri osnovne vrste refleksije glede na usmerjenost:

TEHNIČNA USMERJENOST (kritično predstavljanje ciljev – avtoevalutivno)

- realizacija ciljev, vsebine, načrtovane dejavnosti
- časovna razporeditev dejavnosti
- metode, oblike, sredstva, prostor

PROBLEMSKA USMERJENOST (usmerjenost na strokovna področja, katerih strokovno teoretična poglobljanja odpirajo nova razmišljanja)

- oblikovanje hipotetičnih rešitev
- načrtovanje smernic svojega prihodnjega ravnanja
- odpiranje novih razmišljanj
- posvečanje perečim problemom pedagoške prakse in konfliktom, ki lahko izhajajo iz realizirane dejavnosti

PERSONALNA USMERJENOST (izpostavljanje osebnih socialnih izkušenj, analiziranje odnosov z otroki, sodelavci, starši, vodstvenimi delavci, navajanje svojih namenov za prihodnost)

Usmerjenost v analizo:

- odnosov med otroci,
- odnosov med otroci in odraslimi,
- odnosov med odraslimi,
- klime v oddelku,
- samega sebe (svoje vloge, izkušenj, napak in ciljev).

USMERJENOST V KRITIKO

Pri kritično usmerjenem vzgojitelju so v zapisu prisotna vprašanja, dvomi in dileme, ki se mu porajajo ob njegovem delu. Kritično razmišlja o svojih ravnanjih in občutkih, komentira svoje spopade s konflikti ter pritiski svojega poklica, jih skuša reševati in presegati.

Vzgojitelj in pomočnik sta ključni dejavniki oblikovanja življenja in dela v oddelku.

Strokovna in osebna rast obeh ne zajema le težnje k boljšemu razumevanju: psihofizičnih lastnosti otrok, nacionalnega dokumenta, spoznanj psihologije in pedagogike...

Strokovna in osebna rast je vse bolj povezana s težnjo po

SAMOSPOZNAVANJU in SAMOOCENJEVANJU lastnega procesa učenja.

Proces refleksije v strokovnem delavcu sproži proces razmišljanja o vzrokih za njegovo ravnanje v praktičnih situacijah in mu pomaga, da se zave svojih implicitnih teorij, stališč, vrednot, navad, ki so z leti postale tako samoumevne, da se jih niti ne zaveda več. Šele s hotenim ozaveščanjem pa jih lahko začne aktivno spreminjati. To je tudi edini način, da je strokovni delavec sposoben spreminjati ne le posamezne prvine svojega pedagoškega dela, kar se pogosto dogaja po njegovi udeležbi na seminarjih in pedagoških delavnicah, ampak predvsem svoje osebne poglede na poučevanje in svoje razmišljanje o njem ter svojo vlogo vzgojitelja v relaciji do otrok.

Literatura:

- 1. povzeto iz članka A. Polak (VIZ, 2/95,) Kaj nam razkrivajo dnevniki pedagoške prakse?*
- 2.povzeto iz članka A. Polak (VIZ, 5/94) Učiteljev dnevnik*
- 3.povzeto iz članka S. Sentočnik (VIZ, 5/99) Pomen refleksije za kakovostno edukacijo*

REFLEKSIJA

SESTAVNI DEL NAČRTOVANJA

Vzgojnovarstvena organizacija Novo mesto, januar 2002
(Za interno uporabo)

